

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד

מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות
הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

ר' משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת סנהדרין ע"ה-פ"א ♦ פרה א', א' - א', ד'

גליון מס' 1345

בס"ד, ב' אדר תשפ"ה

השבוע בגליון

♦ הוצאת דם בשבת מאדם "טריפה"

♦ בחורי ישראל שגוייסו בכפיה לצבא הרוסי

♦ יהודי שנכרי כפה עליו לעשות מלאכה בשבת

♦ הגדרתו ההלכתית של אדם "טריפה"

♦ "להדליק נר של חנוכה"

♦ כיצד מדליקים נרות חנוכה במתקני זכוכית?

♦ מדוע אסור להדליק חשמל בשבת?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

פני מלאך

לומדי הדף היומי באשר הם, יודעים כי התכונה העיקרית הנדרשת להצלחת הלימוד היא ההתמדה. לא רק עצם העובדה שעליהם להתמיד ולהגיע בכל יום לבית המדרש או אל המשרד בו מתקיים השיעור, כי אם גם הריכוז בשעת השיעור עצמו, שמעלתו עצומה וחשובה להבנת דברי הגמרא לעמקם וזכירתם לאורך זמן.

בנושא חשוב זה גם התבטא פעם החזו"א זצ"ל (באדיבות עורך מעשה איש), כאשר נוכח בשני בחורים שפסקו לרגע קט מלימודם ושוחחו על הא ועל דא. שני הבחורים הללו גדלו ברבות הימים לתלמידי חכמים גדולים ומפורסמים, ועד היום הם אינם יכולים לשכוח את דברי החזו"א שהתקרב אליהם ואמר באוזניהם דברי כיבושין: **כמה גדולה היא מתיקות ונעימות התורה!** אין לשער את הטעם ואת ההנאה אחרי שקידה של שלש וארבע שעות רצופות ללא הפסקה. בלי זה אי אפשר אף לתאר

◀◀

דף עז/ב זרק חץ ותריס בידו

"להדליק נר של חנוכה"

מפתיע לגלות, כי סוגייתנו משמשת כמקור למשא ומתן הלכתי מרתק בהלכות הדלקת נר חנוכה.

נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' תרע"ה סעי' א'), כי בנרות חנוכה "הדלקה עושה מצווה". היינו, המצווה אינה מתקיימת בבעירת הנרות, כי אם בפעולת ההדלקה, וכפי שמוכח מנוסח הברכה **"להדליק נר של חנוכה"** ("משנה ברורה" שם ס"ק א'). אלא, שיש צורך בהדלקה שמכוחה הנרות יבערו זמן מסויים. לפיכך, אדם שהדליק נרות חנוכה ולפתע הם כבו, יצא ידי חובת המצווה, שהרי הוא הדליק את הנרות באופן, שהם היו אמורים לבעור זמן מסויים, כנדרש. אולם, אדם שהדליק נרות חנוכה במקום חשוף לרוחות עזות אשר כיבו את האש, לא יצא ידי חובה, משום שמלכתחילה לא היתה זו הדלקה ראויה.

כיצד מדליקים נרות חנוכה במתקני זכוכית? כל אדם המדליק נרות חנוכה במתקן המיוחד להם, יודע, כי אם מיד לאחר ההדלקה הוא לא ימהר להגijף את חלון הזכוכית, יכבו הנרות מן הרוח החורפית המנשבת בימים סגרירים אלו. ואם כן, למרות שהמדליק מתכוון לסגור את החלון מיד בסיום ההדלקה, לכאורה אין זו הדלקה ראויה, שהרי בשעת ההדלקה היה החלון פתוח ואין הנרות עשויים לדלוך כראוי במצב זה. עלינו איפוא, להכריע, אם כוונת המדליק לסגור את החלון מיד בתום פעולת ההדלקה מקנה לפעולתו תוקף של הדלקה ראויה. הבה נעיין בסוגייתנו.

סוגייתנו קובעת, כי היורה חץ אל מול תריס, ובא אדם אחר וסילק תריס זה, וכתוצאה מכך נהרג אדם שעמד מאחורי התריס, הן זורק החץ והן מסיר התריס פטורים. במאמר זה נתייחס לזורק החץ, אשר בסוגייתנו נקבע כי הוא פטור, גם אם הסרת התריס תוכננה מראש, היינו,

לעילוי נשמת איש רב פעלים רודף צדקה וצדק

ר' מתתיהו נימקובסקי ז"ל בן הרב יצחק ומרת יפה ז"ל

נלב"ע ב' אדר ב' תשפ"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

גב' **דבורה זליכוב** ע"ה

ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל

נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידיו הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו, משפחות **זליכוב** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל

ב"ר שלום ז"ל

נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו **ר' שלום יקותיאל יהודה גרוס** שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל

נלב"ע ב' באדר תש"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

שבזמן יריית החץ הוא ידע, כי חבריו עומד להסיר את התריס. הרי לנו, שאין לצרף כוונה למעשה, אלא יש לדון את המעשה לגופו. ומאחר שיורה החץ כיוון אותו לעבר התריס, הוא אינו נחשב כרוצח בידים ואינו מתחייב במיתת בית דין.

מעשה, לכאורה, גם המדליק נרות חנוכה בעת שחלון בית החנוכה פתוח, אינו יוצא ידי חובה, שהרי הרוח עלולה לכבות את הנרות, ואין לצרף למעשה את כוונתו לסגור את החלון מיד לאחר ההדלקה. אכן, המהרי"ל דיסקין זצ"ל חשש לכך, והדליק נרות חנוכה בבית חנוכה סגור, כאשר פעולת הדלקה נעשתה על ידי השחלת נר ארוך דרך אחד מחרכי בית המנורה ("מקראי קודש", חנוכה סי' י"ז).

מכל מקום, המוני בית ישראל אינם נוהגים כן. כפי שעולה מדברי ה"חזון איש" זצ"ל (ב"ק סי' י"א ד"ה "ואם"), שיש לחלק בין יורה החץ למדליק החנוכה. שכן, כאשר אנו מבקשים לצרף כוונה למעשה כך, שעל ידי הכוונה יקבל המעשה גוון שונה, יש לוודא, כי ביצוע הכוונה אינו מוטל בספק, ואלמלא כן, אין ניתן לסמוך על כוונה זו. לפיכך, מאחר שמסיר התריס גורם להריגת אדם, אין להתייחס לכוונתו להסיר את התריס כאל כוונה שבוודאי תבוא לידי ביצוע, שהרי מעשה אסור הוא עושה, ושלא יתחרט מכוונתו הזדונית קודם שיבוא הדבר לכלל ביצוע. לא כן הם פני הדברים במעשים סתמיים, שכוונות זדון ורשע אינן עומדות מאחוריהם. לפיכך, ניתן לסמוך על כוונתו של מדליק הנרות לסגור את החלון מיד עם סיום ההדלקה, והדלקתו נחשבת כהדלקה ראויה ("ימי החנוכה" עמ' כ"ד).

נידון יפהפה זה אינו מסתיים בכך. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, דן במקרה הפוך, בו אדם הדליק נרות חנוכה במקום שאין רוחות נושבות שם, אך בשעת ההדלקה הוא התכוון לכבות את הנרות מיד לאחר הדלקתם. ויש לדון, האם יש לצרף את כוונתו למעשה ובכך לפסול את הדלקתו, או שמא נלמד מסוגייתנו בה מבואר, כי אין מצרפים את מחשבת מסיר התריס למעשה יריית החץ.

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל התייחס להבדל שבין סוגייתנו לבין הדלקת נרות חנוכה מזווית אחרת, וכה חילוקו. ענישה על מעשה עבירה מתייחסת למעשה העבירה בלבד. העושה - נענש, ושאינו עושה - אינו נענש, ולפיכך, מעשה שאין בו ממש ללא הכוונה, אינו מעשה מפליל. לעומת זאת, המדליק נרות מתוך כוונה לכבותם, פוגם בעצם קיום מעשה המצווה, ולפיכך הדלקתו פסולה (קובץ המועדים חנוכה פורים עמ' פ"ו). [עיי"ש עוד שהסתפק, מה הדין אם לבסוף לא כיבה את הנרות והניח בצ"ע].

דף עז/ב זרק חץ ותריס בידו

מדוע אסור להדליק חשמל בשבת?

בשנת תרמ"ג הוקמו שתי תחנות הכוח המסחריות הראשונות בעולם לייצור חשמל, אחת בלונדון והשנייה בניו יורק, ופוסקי הזמן נדרשו להגדיר פעולה זו מבחינה הלכתית, כשלהכרעתם השלכות הלכתיות, רובן נוגעות לאיסורי שבת. הפוסקים כולם הכריעו, כי המדליק חשמל בשבת עובר על איסור מן התורה, ומעניין לעמוד על שורש הדברים ועל מקור קביעה זו, המתבססת גם על דברי סוגייתנו.

בסוגייתנו מבואר, כי אדם שהסיר תריס ממקומו וכתוצאה מכך המשיך במסלול מעופו חץ שנורה זמן קצר לפני כן לכיוון המחיצה, ופגע באדם שעמד מאחורי התריס והרגו, אינו נחשב כרוצח, אלא כגורם לרצח. זאת, מאחר שהסרת מניעה אינה נחשבת כעשיית הפעולה עצמה.

עתה, הבה נבדוק את פעולת הדלקת אור החשמל, הניתנת לביצוע על ידי חיבור שני קצוות של חוטים, אשר באחד מהם זורם חשמל כל העת. מלאכה זו אסורה מדאורייתא, משום שהמדליק מצית בידיו את אור החשמל. אולם, לעיתים, שני קצוות החוטים מחוברים ביניהם, אלא שחומר מבודד המונח עליהם מונע את זרימת החשמל. במקרה זה הסתת המתג, אינה מחברת מאומה כי אם מסירה את החומר המבודד, ויהי אור.

כמובן, מסיט המתג לא יצר את החשמל, ולא דחף אותו, מעשהו מסתכם בהסרת הגורם שבעטיו הופרעה זרימת החשמל אל הנורה. האם אין מעשה זה דומה למסיר התריס ממסלול מעופו של החץ, שמבואר בסוגייתנו שאינו נחשב אלא "גרמא"? סברה זו הועלתה בפני הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל (שו"ת "אחיעזר" ח"ג סי' ס'), אשר דחאה על הסף, תוך שציין כי לשם בירור נוסף של העניין הוא טרח לבית מלאכה של "עלעקטראטעכניק" - חשמלאי, משום שבעלי סברה זו לא השכילו לרדת לעומקה של סוגייתנו, כלהלן.

בהמשך גמרתנו מבואר, כי הכופת את חבריו ופתח סכר מים והמים הסמוכים לסכר שטפו בשצף קצף והרגו את האדם הכפות, פותח הסכר נחשב כרוצח. לכאורה, במה שונה דינו ממסיר התריס הפטור, שניהם פעלו להסרת מחסום? מבאר ה"ד רמה" כי שני מעשים אלו שונים זה מזה. שכן, המים הסמוכים לסכר נשענים עליו, וכל פעולה בסכר נחשבת כפעולה במים עצמם. לעומת זאת, החץ כלל אינו נוגע בתריס, ופעולה בתריס אינה נחשבת כפעולה בחץ. נמצאנו למדים, כי כאשר פעולת הסרת המניעה אינה מנותקת מהכח הפועל, היא נחשבת כסיוע במעשה ההפעלה. [ניתן לחדד

מה היא הרוחניות הזאת, וקל וחומר אחר חמש שעות - כמה רוממות יש! איך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת, להפסיק את הרציפות ולהפסיק בידים נועם כזה? הרי זה כמו להוריד ולהעלות מן האש, לתת לה להתקרר ואחר כך להשיבה... ענינו של החזו"א זצ"ל ברקו והוא הניף את ידיו בהמשיכו את דבריו: ואחר שש שעות של לימוד, שוכח האדם מכל העולם וענייניו, ומדבק בדברים רוחניים, ואחר שבע שעות האדם מרגיש קרוב לקב"ה ואין לו מהנאות העולם כלום, ומתמלא שמחה, ואחר שמונה שעות אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של תאוות וחומריות, וכולו משתוקק לאלוקיו. ואחר תשע שעות כולו קדוש למעלה למעלה, ולאחר עשר שעות - אמר החזו"א: עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו.

כמובן שהחזו"א, שהתמדתו ויגיעתו בתורה הקדושה אינן ניתנות לתיאור, יכול היה לומר את הדברים ממעמקי ליבו מתוך היותו, ואילו אנו נלמד מארוחותיו על מעלתה של הרציפות וההתמדה בלימוד התורה.

על החשיבות העצומה שייחסו גדולי ישראל שבכל הדורות, ללימוד התורה ברצף בלא כל הפרעות, נזכר ללמוד על מהמעשה שלפנינו: הגאון רבי יוסף תאומים, בעל פרי מגדים, היה בצעירותו מלמד בעיר קרמארנא הסמוכה ללבוב. את ארוחותיו אכל בבית הורי תלמידיו.

ויהי היום ותכונה רבה ניכרה בבית הורי אחד מתלמידי הפרי מגדים, היום, כך אמר האב לילדיו, יאכל אצלנו תלמיד חכם גדול. בעלת הבית טרחה והכינה ארוחה ראויה ומכובדת כראוי. מפת תחרה לבנה כשלג נפרסה על השולחן, ובמרכזו הציב בעל הבית בקבוק יין ישן נושן השמור עמו לאירועים נדירים.

הילדים הולבשו בקפידה ופניהם התמימות לבשו ארשת חג. השעה המיועדת לבואו של הצדיק לביתם התקרבה והלכה, וכל בני המשפחה כבר המתו בפתח הבית כדי לקבל את פני האורח.

שעה ארוכה חלפה, אך דמותו של הפרי מגדים עדיין לא נראתה באופק. בעלת הבית כבר הספיקה להשיב את הסירים אל התנור כדי לחמם שנית את התבשילים, ומשחלף זמן נוסף חילקה מגדנות לילדיה כדי להרגיע את סבלנותם שפחתה והלכה. בוודאי הוא שקוע בתלמודו ולא שם לב ששעת צהרים חלפה עברה לה, אמר בעל הבית לילדו הקטנה. גשי נא אל בית המדרש, פני אל הרב במלא הכבוד הראוי ואמרי לו שאנו ממתנים.

הילדה נשאה חיש קל את רגליה אל בית המדרש ובני הבית נעמדו שנית על מפתן הדלת כדי לצפות באחותם הקטנה המלווה את הצדיק. לאחר דקות אחדות שבה הילדה לבנה ומבוהלת כהוגן. מרוב התרגשות היא לא היתה מסוגלת להוציא משפטים מסודרים מפיה, וכל שהצליחו בני המשפחה להבין, היה, שאכן הפרי מגדים נמצא בבית המדרש ודברים נדירים מתרחשים שם. משראה כך אביה, לבש את מעילו העליון ונחפז בעצמו אל בית המדרש. כדי להעביר במדויק את שראה בעל הבית בבית המדרש, נצטט את דבריו של המספר (בהקדמה לספר נוטריקון) במילותיו הוא: "וילך הבעל הבית בעצמו אל בית המדרש ויתחלחל מאד כבואו אל הבית מדרש, וכראותו כי הולך בבית אנה ואנה ופניו פני להבין ותארו דומה למלאך ה' צבאות, וישב לביתו ואמר אל אנשי ביתו: הנה איש אלקים קדוש הוא, דומה למלאך ה' צבאות, ומלאך אינו צריך לאכול! נחמה מעט עד יעבור וישב למדרגת אדם".

צלילי ערב נטו והלילה פרס את כנפיו על העיירה קרמארנא, כאשר סוף סוף הגיע בעל פרי מגדים אל בית המשפחה. בכבוד רב התקבל הצדיק ולאחר כמה מילות נימוס, ההין בעל הבית לשאול את אורחו הדגול בדבר המראה רווי ההוד שנגלה לעיניו בבית המדרש. בעל פרי מגדים שהיה אחוז בשרעפיו בעת לימודו, כלל לא ידע שהילדה ואביה ביקרו בבית המדרש, ואמר להם שלפני זמן מה, הוא סיים את חיבורו על חלק "אורח חיים" של השולחן ערוך והיום הוא שיחזר בראשו את כל

הבדל זה על ידי שני המקרים הבאים. א. הסרת מחסום בטון ובעקבות כך משאית שהתדרדרה במורד לא נבלמה והרגה אדם. ב. הסרת המחסום לאחר שהמשאית כבר נעצרה על ידו, ורק מכאן המחסום אין היא ממשיכה להתדרדר. מעתה, מאחר שזרם החשמל נעצר כל העת בחומר המבודד המונע ממנו להמשיך ולזרום, הרי שהסרתו היא עיסוק ישיר ומיידי עם הזרם, ויש לדמות פעולה זו למסיר סכר מים, שזרימת המים הראשונים מיוחסת אליו, ואין להשוות פעולה זו למסיר תריס, אשר כלל אינו מתעסק עם החץ. כאמור, מאמר זה עוסק בגוון אחד בלבד של איסור הדלקת חשמל. אך נציין גם את פסק ההלכה הבסיסי של ה"חזון איש" זצ"ל (או"ח סי' נ"ט ס"ק ז'), כי מלבד איסור ההבערה, אדם היוצר מעגל חשמלי עובר על איסור "בונה".

דף עח/א טריפה

הגדרתו ההלכתית של אדם "טריפה"

אדם שלקה באחד מאבריו באופן בלתי הפיך שאינו ניתן לתיקון, אשר מחמתו אין הוא יכול לחיות מעל שנים עשר חודש, מוגדר כ"טריפה". בסוגייתנו מבואר, שההורג אדם "טריפה" אינו חייב מיתה בבית דין, שנאמר (ויקרא כד/יז) "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת", וה"טריפה" הרי נפשו חסרה. אולם, אין כל היתר להורגו, והעושה כן חייב מיתה בידי שמים, ולא זו בלבד, אלא שהכל מחוייבים בהצלת נפשו של אדם "טריפה", ואף מחללים עליו את השבת כדי להצילו ("מנחת חינוך" רצ"ו אות ט'). עם זאת, לדעת ראשונים רבים, לגבי דינים מסויימים, כגון, פדיון הבן, אין נוהגים בו כבכור אדם רגיל, ואין פודים אותו (רמב"ם הל' ביכורים פ' י"א הל' י"ז, ועיי' רש"י ב"ק י"א/ב ד"ה "בכור שנטרף" שחולק).

הלכות רבות, דינים מסועפים וכללים נרחבים יש לגבי הקביעה באלו מקרים נידון אדם או בהמה כטריפה, ובכך נעסוק בעזרת ה' בסוגיות העוסקות בנושאים אלו. במאמר זה נפרוש על קצה המזלג מספר נידונים הלכתיים שהתעוררו כתוצאה מן ההגדרה העדינה שבה נתון אדם "טריפה", אשר מחד גיסא אינו "נפש", ומאידך גיסא עדיין הוא נחשב כבעל, כאח וכדומה.

הוצאת דם בשבת מאדם "טריפה": היו שסברו, כי אחר שקבעה התורה שההורג את אדם "טריפה" אינו נחשב כהורג "נפש", אף הפוצע אדם "טריפה" בשבת אינו חייב. שכן, הפוצע את חברו או את עצמו בשבת, חייב משום ש"הדם הוא הנפש", והוצאת הדם כמוה כהוצאת נשמה (או"ח סי' שט"ז). אולם, מאחר שה"טריפה" אינו נפש, אף הוצאת דמו אינה נחשבת כהוצאת נשמה. אולם, רבינו ישעיה דיטראני, בעל התוספות ר"ד חולק על כך וקובע, כי ה"טריפה" הרי הוא כאדם חי לכל דבר, אלא, שהתורה פטרה את ההורג, מאחר שממילא מיתתו קרובה, אך אין בכך כדי להפחית ממעמדו כאדם וכחי.

בשנת תרצ"ו פרצו פורעים לביתו של ר' אלתר אונגר הי"ד מצפת ורצחוהו נפש. גם על עולליו הקטנים לא חסו ופצעו פצעי מוות. אלא, שבתו הקטנה, אשר נורתה ונפצעה על ידי כדור שנקב את ריאתה, נפטרה מפצעה יום לאחר מכן.

בן "טריפה" פוטר מיבום? עוד טרם פטירתה, מצבה הוגדר כ"טריפה", ולפיכך, התעוררה השאלה, אם אמה חייבת ביבום. כלומר, האם אדם שנפטר והותיר אחריו בן "טריפה", נחשב כמי שלא הותיר אחריו זרע ואשתו חייבת ביבום (עיי' "גינת וורדים" אה"ע כלל ב' סי' ד', "חקרי לב" אה"ע סי' י"א). להלכה, הכריעו הפוסקים שאשתו פטורה מיבום, תוך שהם מסתמכים על קביעת התוס' ר"ד הנזכר לעיל וראשונים נוספים, שקבעו כי ה"טריפה" הרי הוא כחי לכל דבר (עיי' שו"ת "אחיעזר" ח"ג סי' ל"ג אות ג' ובשו"ת "בית יצחק" ח"ב סי' צ"ט).

ונסיים בחידוש מעניין של בעל "פתח הדביר" (סי' רי"ט אות ג'), אשר לדעתו חולה "טריפה" שהתאושש ממחלה מסוכנת, אף שאין הוא יכול להאריך חיים, רשאי הוא לברך ברכת "הגומל" בשם ומלכות בגין התאוששותו, שהרי כעת חי הוא, אלא שראוי להחמיר ולברך ללא שם ומלכות. הגאון רבי אליעזר יהודה ולנדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י סי' כ"ה), העוסק בהרחבה בדיני ה"טריפה" מצוין, כי כאשר אדם כזה סבור שהבריאה והתאושש לחלוטין, אין להורות לו להחמיר ולהמנע מברכת הגומל בשם ומלכות (עיי"ש).

דף עח/ב מקושש בר קטלא הוא

בחורי ישראל שגוייסו בכפיה לצבא הרוסי

רבינו שמואל אליעזר איידלס - המהרש"א, נודע בחיבורו המפורסם על הש"ס, אשר חלקו עוסק בביאור דברי הגמרא ומפרשיה וחלקו האחר - בחידושי אגדות. והנה, חידוש הלכתי מרעיש עולה דווקא מתוך חידושי לאגדות הש"ס (ב"ב קיט/א).

בסוגייתנו מבואר, כי משה רבינו ידע שיש להמית את מקושש העצים, אלא שלא ידע באיזו מיתה מארבע מיתות בית דין הוא התחייב. יהונתן בן עוזיאל בתרגומו (כמדבר טו/לב) וכן בעלי התוספות (ב"ב קיט/ב ד"ה "אפילו") מציינים בשם המדרש, כי המקושש עשה כן לשם שמים, מתוך

החיבור כדי לראות אם לא טעה במקום כלשהו. כח ריכוזו העצום והעולם הרוחני בו היה נתון, הרימו אותו בכמה מדרגות אל-על, עד שכלפיו היה הזמן כלא היה וכמובן שלא הבחין כי הגיעה עת צהרים.

הפרי מגדים סיים את דבריו, ובעל הבית הוסיף ואמר לו, שגם ביתו הקטנה התרשמה כה עמוקות למראהו, עד שלא צעקה באזניו בקול גדול, אלא משכה קלות במעילו כדי לעוררו משרעפיו, ומשראתה שאינה נענית פנתה והלכה לה.

בעל פרי מגדים התרגש לשמוע על תמימותה של הילדה הקטנה שרצתה מחד גיסא לקיים את דברי אביה, ומאידך גיסא נמנעה מהפריע לגאון שהיה שקוע בתלמודו, ועמד וברכה בחום שתזכה לאריכות ימים ושינים.

רבי יוסף תאומים הבין, כי אם הילדה היתה מפסיקה אותו ממחשבתו העמוקה בה החל מאז שעות הבוקר לחשב בראשו את כל חידושי, שוב לא היה עיונו כבתחילה, ולמרות שניחן במח חריף לא היה מצליח להגיע לאותה רמת לימוד, ומשום כך בירך את הילדה שתזכה לאריכות ימים.

הכותב מסיים את דבריו ואומר, שאת המעשה הוא שמע מפיה של הילדה עצמה, בהיותה ישישה שעברה את גיל התשעים.

יהי רצון שנזכה לטעום מצוך התורה ולהתענג על זיונה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף עח/ב שהמקושש במיתה

בין מקושש העצים למגדף

חילוק מעניין אנו מוצאים בתורה בין מקושש העצים למגדף. במגדף נאמר (ויקרא כד/כג) "וירגמו אותו אבן", ואילו במקושש נאמר (במדבר טו/ל) "וירגמו אותו באבנים".

הסביר רבי ישעיהו מושקט זצ"ל מפראגא: חז"ל אומרים, שהמקושש לשם שמים נתכוון. לפיכך הוא נרגם באבנים רבות, תוך כוונות שונות של הרוגמים. היו שהטילו את האבנים בידים רועדות ובלב דואב, לשם מצות ה', כי ידעו את כוונתו של מקושש העצים. והיו גם אחרים שלא ידעו את כוונתו, והטילו אבנים עליו מתוך כוונה לרגום את הרשע. ואילו את המגדף, שהיה רשע אליבא דכולי עלמא, רגמו הכל בכוונה אחת בלבד. אבן אחת, כביכול, היתה זו. ("פרדס יוסף", פרשת אמור).

דף עח/א ארס נחש בין שיניו הוא עומד

נחש - שטן

בשם הגאון מוילנא זצ"ל מוסרים את הרמז הבא: כידיע, הנחש הקדמוני הוא השטן, ואכן, גם במילה "נחש" וגם במילה "שטן", האותיות החיצוניות הן 'שן' ומילים אלו נבדלות רק באותיותיהן הפנימיות, שהן ח' במילה 'נחש' וט' במילה 'שטן', וביחד 'חט'. **ארס נחש** - הוא החטא - בין שיניו הוא עומד, בין האותיות 'שן' שבמילים 'נחש' ו'שטן' ("קול אליהו").

דף פ/ב מקושש הוראת שעה היתה

זהירות בכבוד צדיקים

אחד מחסידי רבי ישראל מרז'ין זצ"ל נדמן אצל רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, והיה מהרהר בדעתו, כי רבו גדולי יותר.

הרגיש רבי מאיר במחשבתו ואמר לו: הידיע אתה מדוע מקושש עצים התחייב במיתה? כי "עצים" פירושם צדיקים, כפי שדרשו חז"ל על

כוונה שיתפסוהו וידונו אותו ועל ידי כך ילמדו בני ישראל באיזו מיתה מתחייב מחלל שבת במזיד. על כך מוסיף המהרש"א, כי מתוך שהמקושש עשה את מעשהו לשם שמים, נחשב מעשה זה כ"מלאכה שאינה צריכה לגופה". היינו, בשבת אין חייבים על עשיית מלאכה, אלא אם כן עושה המלאכה זקוק לה [ואע"פ כן המקושש התחייב מיתה, משום ש"דברים שכלב אינם דברים", והעדים שהתרו בו על מעשהו לא ידעו על מחשבתו]. הדוגמא הרווחת להגדרה זו היא של אדם, אשר חפר בור משום שהיה זקוק לעפר שהוציא ממנו. מלאכה זו של חפירת הבור, נחשבת כמלאכה שאין צורך בגופה - היינו, לחופר אין צורך בבור עצמו.

על נקל ניתן להבחין בחידושו העצום של המהרש"א, שכן, קיים הבדל ברור בין חופר הבור לצורך החול, לבין המקושש. חופר הבור, כלל אינו זקוק למלאכה אותה הוא עושה, היינו - לחפירה, אלא לעפר היוצא ממנה. קיימת איפוא, **תכלית מעשית** נוספת לחפירת הבור - העפר, ולפיכך, הרי זו "מלאכה" - חפירת בור, "שאינה צריכה לגופה" - להיווצרות הבור, אלא לעפר. לעומת זאת, כאשר המלאכה נעשית לתכליתה - קישוש העצים, אין **בכוונה** הנוספת לעשיית המלאכה כדי להחשיבה כ"מלאכה שאינה צריכה לגופה", שכן, אין כל תכלית מעשית למלאכה זו מלבד לעצם עשייתה. ואכן, בעל "מרכבת המשנה" (הל' שבת פ"א) חולק על חידושו זה של המהרש"א.

יהודי שנכרי כפה עליו לעשות מלאכה בשבת: מכל מקום, זו דעת המהרש"א, ולדבריו קדם המהר"ק (סי' קל"ז) שכתב, כי יהודי שכופין עליו לעשות מלאכה בשבת, והוא אינו עושה אותה אלא כדי להנצל מנוגשיו, אינו נחשב אלא כעושה "מלאכה שאינה צריכה לגופה", שהרי מטרת מלאכתו היא ההצלה מידי הנכרי ולא המלאכה עצמה (ע"ע "חוות יאיר" סי' קפ"ב, "חלקת יואב" או"ח סי' י'). בספר "מחנה ישראל" (סי' ל"א), שכתב רבינו "חפץ חיים" זצ"ל עבור בחורי ישראל שגויסו בכפייה לצבאות הנוכרים, הוא מציין, כי חידושו זה של המהרש"א יש בו משום הקלה לאנשי הצבא שנאנסים על ידי מפקדיהם הנוכרים לעשות מלאכה בשבת, שהרי אינם עושים את המלאכה משום שהם זקוקים לה, אלא מאימת נוגשיהם.

הפסוק (במדבר יג/כ) "היש בה עץ", שהכוונה לצדיק המגן על אחרים. מקושש עצים הוא אחד שאומר זה צדיק גמור וזה אינו צדיק גמור. עונשו חמור מאד... ("סיפורי חסידים על התורה" פרשת שלח).

דף פא/א נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו

עבירה גוררת עבירה

לדעת ר' יוסף, העובר על שתי עבירות שיש בכל אחת מהן לחייבו מיתה בידי אדם, נידון במיתה המתחייבת מן העבירה הראשונה עליה עבר. ביאר רבי דוד שלמה אייבשיץ מלונטשיץ, בעל ה"לבוש" שרד", על דרך הדרש:

חז"ל לימדנו, שעבירה גוררת עבירה. נמצא, אם כן, שעל השניה כבר יש עליו לימוד זכות. אין, איפוא, להענישו, אלא על העבירה הראשונה, שהיא שורש הכל... ("ערבי נחל", פרשת נח).

עילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל
ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ג
והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל
ב"ר דב צבי ז"ל נלב"ע ז' באדר תשס"ו
תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידיו
הר"ר **מנחם וינברג** שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **אורי פייביש טאובר** ז"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ל
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו
משפ' **פריד** שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה מרגלית** ז"ל
נלב"ע ז' באדר תרפ"ו
ומרת **מרים מרגלית** ע"ה
תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת **בתי'ה אליעזרי** ע"ה
ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

מתחילים. מהתחלה.

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מהתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים!... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד > עכשיו! *3029

